

Predstavujeme nové knihy

Júlia Kunovská: STOPY/ reflexie minulosti-arteterapeutický projekt pre tých, ktorí prežili holokaust

Bratislava: Vydavateľstvo F, Pro mente sana, 2016, 102 strán

Kniha je dostupná elektronicky, gratis, na www.vydavatelstvo-f.sk, po zaregistrovaní do F-klubu

Po oslobodení koncentračného tábora Buchenwald sa skupina väzňov – budúcich spisovateľov a novinárov – čakajúcich na repatriáciu rozprávala, ako o tom písať, aby pochopili aj tí, čo to nezažili. „Bude veľa svedectiev... A budú aj dokumenty. Neskôr historici všetko pozbierajú, zhromaždia a budú analyzovať: na ich základe napíšu vedecké diela... Bude v nich povedané a zaznamenané všetko... Všetko bude pravdivé... až na tú najdôležitejšiu pravdu, ktorú nebude môcť vystihnúť ani tá najdokonalejšia, pre každého pochopiteľná historická rekonštrukcia (Jorge Semprun, Písať alebo žiť).

Ešte aj dnes, 70 rokov po vojne vychádzajú knihy a vznikajú filmy o holokauste. Odborníci na ľudskú dušu si ešte stále kladú otázku „ako sa to mohlo stať?“, ako sa z normálneho človeka môže stať páchatel' a čo s človekom spraví, keď sa stane obeťou, je vyvrhnutý zo spoločnosti, ponížený a zbavený ľudskej dôstojnosti. Napriek tomu stále ostáva niečo, hlboko v pamäti ľudí, ktorí prežili, nevypovedané.

Existujú totiž dva druhy dejín, prvé sú uložené vo filmoch, v knihách, archívoch a múzeách, druhé v našich telách. Prvé sa prenášajú z generácie na generáciu slovami, druhé atmosférou, v ktorej žijeme. O týchto druhých dejinách, žitých dejinách, sa na Slovensku začalo verejne hovoriť 50 rokov po skončení vojny. Niekedy v polovici deväťdesiatych rokov vznikol z iniciatívy Martina Bútoru (v Nádácii Milana Šimečku) projekt Osudy tých, ktorí prežili holokaust. Skupina výskumníkov zozbierala 150 svedectiev ľudí, ktorí prežili holokaust. Mnohí z nich prvýkrát otvorene rozprávali o tom, čo prežili v táboroch alebo v úkrytoch. Ich deti a vnuci prvýkrát v živote počuli alebo čítali príbehy svojich rodičov a starých rodičov a pochopili tieseň, ktorá z nich vyžarovala.

Tento súbor obrazov a spomienok je iný, je iný ako všetko, čo sa doteraz o holokauste povedalo a napísalo. Nie je o utrpení, páchatel'och a obetiach, je o nádeji.

Autorka projektu Stopy Júlia Kunovská patrí do druhej generácie preživších. Ako v mnohých iných rodinách, ani u nich sa o minulosti nehovorilo. Ako mnoho iných detí jej generácie vyrástla vo svete, kde sa o minulosti mlčalo. V rodine bez starých rodičov a bez širokého príbuzenstva. Táto výstava vznikla z potreby nájsť niečo pekné, spomien-

ku na záblesky šťastia v pamäti ľudí, ktorí patria do generácie jej rodičov. Je to vôbec prvý projekt, v ktorom tí, čo prežili, nespomínajú na útrapy života v táboroch, ale na okamžiky, ktoré do ich života vniesli nádej a novú chuť žiť. Zážitky, ktoré vrátili dôveru v budúcnosť, a pocit vlastnej dôstojnosti. Prvý projekt, v ktorom ľudia nemuseli hľadať slová, aby vyjadrili niečo, čo sa slovami vyjadriť nedá, lebo to mohli vyjadriť obrazom. Autori a autorky, ktorých priemerný vek je okolo 90 rokov, prvýkrát vzali do ruky štetec, aby farbou vyjadrili pocit, hlboko uložený v pamäti, nevysloviteľný a možno aj zabudnutý a znova vyvolaný obrazom.

Pôvodným zámerom projektu bolo poskytnúť obyvateľkám a obyvateľom domova seniorov Ohel David terapiu umením. Výsledkom je niečo, čo nikto neočakával. Vystavené obrazy a príbehy, ktoré ich sprevádzajú, nie sú iba svedectvom o individuálnych osudoch autoriek a autorov. Sú aj správou o vôli k životu a o tom, že šťastie nie je niečo, čo nám je dané zvonka. Najkrajším okamžikom, ktorý sa zachová v spomienkach človeka, je stretnutie s iným človekom, s niekým blízkym, fungujúca rodina, šťastné deti. Ľudia, ktorí prežili životnú traumu, intenzívnejšie prežívajú možnosť zapojenia do spoločnosti, sú silnejší a vďačnejší za dar života, ako ľudia ku ktorým bol osud milosrdnejší.

Antisemiti neznášajú Židov, lebo sú bohatí a sú chudobní, lebo sú kapitalisti a sú socialisti, uzavierajú sa do svojich komunit a všade sa infiltrujú, držia sa svojej viery, plnej predsudkov a sú vykorenení kozmopoliti, ktorí ničomu neveria a nikde sa necítia doma. Takí sa však nájdú medzi príslušníkmi všetkých národov sveta. Identita európskych Židov v diaspóre je zvláštna tým, že sa neodvodzuje iba od krajiny, v ktorej sú doma, jej hraníc a jazyka, ale aj od kolektívnej pamäti a tradície. Nikto nedokáže dosť dobre vyjadriť, čo to tá tradícia je, ako funguje a dokedy ešte bude fungovať. Životné príbehy autorov Stôp a ich obrazy sú súčasťou tejto tradície, zapísanou do životov jednej generácie.

Kniha je dostupná elektronicky – gratis – na www.vydavatelstvo-f.sk, po zaregistrovaní do F-klubu.

*Egon Gál
egonxgal@gmail.com*